
11

ВІЙСЬКОВА ЕКСПЕРТИЗА

УДК 343.98

В. О. Савечко
завідувач відділу

О. В. Козлов
провідний судовий експерт

*Київський науково-дослідний інститут судових експертиз
Міністерства юстиції України*

ДО ПИТАННЯ АКТУАЛІЗАЦІЇ НОРМАТИВНИХ АКТІВ, ЩО РЕГЛАМЕНТУЮТЬ ПРОВЕДЕННЯ СУДОВИХ ВІЙСЬКОВИХ ЕКСПЕРТИЗ

У статті надано пропозиції щодо актуалізації нормативних актів, що регламентують проведення судових військових експертиз в Україні.

***Ключові слова:** військова експертиза, обороноздатність держави, оцінка дій, класифікація.*

Останнім часом до державних установ судової експертизи України надходять постанови (ухвали) про призначення експертиз, пов'язаних з дослідженням рівня обороноздатності держави, оцінки дій посадових осіб (керівників, командирів, начальників) – суб'єктів боротьби з тероризмом, в ході проведення антитерористичної та військової операцій, застосування та дій Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів військових формувань сектору безпеки і оборони тощо.

Збройні Сили України набувають спроможностей щодо ефективного реагування на загрози національній безпеці у воєнній сфері, оборони України, захисту її суверенітету, територіальної

цілісності і недоторканості, досягнення євроатлантичних стандартів та критеріїв, необхідних для набуття членства в НАТО.

З'являються нові об'єкти дослідження та завдання при проведенні військової судової експертизи, які вимагають більш фахової підготовки експертів та детального регламентування проведення судових військових експертиз.

Внаслідок цього, виникає необхідність удосконалення нормативно-правової бази, внесення змін та доповнень до «Положення про експертно-кваліфікаційні комісії та атестацію судових експертів», що затверджене наказом Міністерства юстиції України від 03.03.2015 № 301/5/5 [1] та «Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень» у IX розділ «Військова експертиза», які затверджені наказом Міністерства юстиції України від 08.10.1998, № 53/5 (у редакції наказу Міністерства юстиції України від 26.12.2012 № 1950/5) [2].

Зокрема, в «Положення про експертно-кваліфікаційні комісії та атестацію судових експертів».

У зв'язку із наростаючою складністю проведення військової експертизи, виникає необхідність вид судових експертиз **«Військова»** (індекс експертних спеціальностей 16.1) **виділити у два підвиди:**

1. Військові дослідження дій (бездіяльності) **органів військового управління.**

2. Військові дослідження дій (бездіяльності) **посадових осіб.**

У зв'язку з цим, виникає об'єктивна необхідність перегляду **орієнтовного переліку питань**, що вирішуються при проведенні військової експертизи.

Крім того, в «Науково-методичні рекомендації з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень» (далі – Рекомендації).

Практика проведення судових військових експертиз свідчить про появу нових об'єктів дослідження та потребу в вирішенні інших актуальних завдань.

Зокрема, виникає об'єктивна необхідність внесення змін до розділу IX «Військова експертиза» «Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень» щодо визначення **основних завдань** військової експертизи та **орієнтовного переліку питань**, що вирішуються при проведенні судових військових експертиз.

Як наслідок, шляхом внесення змін до згаданих Рекомендацій пропонується визначити наступні **основні завдання судової військової експертизи:**

пункт 9.1. Основними завданнями військової експертизи є:

– дослідження управлінської (організаційно-розпорядчої) діяльності центральних органів державної влади, органів військового

управління та їх посадових осіб із формування, управління та реалізації державної політики з питань національної безпеки у воєнній сфері, сфері оборони та військового будівництва; організації стратегічного планування, розгортання, контролю за здійсненням заходів, спрямованих на підтримання військ (сил) у постійній бойовій та мобілізаційній готовності;

– дослідження обставин та відповідності дій (бездіяльності) посадових осіб, інших військовослужбовців вимогам керівних документів (покладених обов'язків) з реалізації державної політики у воєнній сфері, сфері оборони та військового будівництва, що призвело до настання тяжких наслідків: загибелі людей (військовослужбовців, працівників Міністерства оборони України, Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів військових формувань сектору безпеки і оборони та інших представників міністерств і відомств, цивільного населення), втрати озброєння, військової техніки, об'єктів державної влади та інфраструктури, особистого майна громадян під час застосування військових формувань тощо.

Пункт 9.2. Орієнтовний перелік питань, що досліджуються при проведенні судових військових експертиз у кримінальних провадженнях, пов'язаних з порушеннями у сфері забезпечення обороноздатності держави, гарантування її суверенітету та територіальної цілісності:

1. Стратегічне (оперативне) планування застосування військ (сил) та управління ними в ході виконання завдань за призначенням:

Чи відповідали відпрацьовані документи стратегічного (оперативного) планування застосування Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів військових формувань сектору безпеки і оборони чинним (на час їх відпрацювання та уточнення) керівним документам з питань бойового застосування угруповань військ (сил) в операціях?

Чи відповідали дії посадових (військових) осіб в ході операцій (бойових дій) вимогам основоположних документів з питань бойового застосування військ (сил) при виконанні ними бойових завдань за призначенням і до яких наслідків вони призвели?

2. Підготовка та ведення операцій (бойових дій):

Яким чином було організовано керівником (командиром, начальником) отримання інформації (її джерел) від міжвідомчих органів щодо обстановки у районі ведення бойових (спеціальних) дій?

На яких посадових осіб (командирів, начальників) було покладено підготовку підрозділів, що залучалися до виконання бойових завдань, здійснення контролю за їх готовністю та відповідність їх дій вимогам керівних документів?

Яким чином здійснювалося забезпечення бойових дій за видами забезпечення? Чи були складені відповідні плани за видами забезпечення військових частин та підрозділів, що були задіяні до виконання поставленого завдання?

Яким чином здійснювалося бойове (матеріально-технічне, морально-психологічне, медичне, фінансове, тощо) забезпечення військових частин (підрозділів), які були визначені для виконання бойових завдань (виконували бойові завдання)?

Які нормативні (керівні) документи застосовувались в ході підготовки військ (сил) до операцій (бойових дій)?

Чи відповідали вимогам нормативних (керівних) документів, а також обстановці бойові документи (плани) за видами забезпечення військових частин та підрозділів, які залучалися до виконання бойових завдань?

Чи перебувають виявлені порушення у причинно-наслідковому зв'язку з настанням тяжких наслідків, які призвели до загибелі військовослужбовців (працівників) та інших осіб, втрати озброєння та військової техніки? Якщо так, то які саме та чиїми діями (бездіяльністю) вони спричинені?

Які дії (бездіяльність) керівництва (командирів, начальників) призвели до потрапляння в оточення військових частин та підрозділів, які залучалися до виконання бойового завдання у районі ведення бойових дій?

Яким чином та ким саме (керівниками, командирами, начальниками) визначалася можлива загроза оточення військових частин та підрозділів, які залучалися до виконання бойового завдання в районі ведення бойових дій?

Які заходи вживалися з метою запобігання оточенню та виведенню з оточення військових частин та підрозділів, які були задіяні до виконання бойових завдань та потрапили в оточення?

Яким чином була організована взаємодія в районі ведення бойових дій між військовими частинами (підрозділами) Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів військових формувань сектору безпеки і оборони, їх співпраця з органами державної влади?

Яким чином було організовано вихід (прорив, відхід) військових частин, підрозділів з оточення, хто саме здійснював забезпечення виходу (прориву, відходу) зазначених військових частин та підрозділів?

Чи був виконаний передбачений нормативними актами порядок опрацювання, коригування та виконання бойових завдань?

Чи відповідають нанесені графічні зображення на робочих картах командирів усіх рівнів, оформлення інших бойових документів поставленим завданням з ведення бойових дій (виконання бойових завдань)?

Яким чином проводились фіксація участі у бойових діях (на всіх рівнях) та відображення щоденної звітності військових формувань перед керівництвом антитерористичної операції (сектору)?

Чи відповідали фактичні дії відповідних посадових осіб оперативній обстановці, що складалась на період виконання бойового завдання?

3. Заходи реформування органів військового управління, військових частин, закладів та установ Міністерства оборони, Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів військових формувань сектору безпеки і оборони:

Чи були реальними підстави для прийняття рішень щодо реорганізації органів військового управління, військових частин, закладів та установ Міністерства оборони, Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів військових формувань сектору безпеки і оборони, якими посадовими (військовими) особами і яким чином вони обґрунтовувалися?

Чи мали (могли мати) негативні наслідки для обороноздатності держави та боєздатності Збройних Сил України рішення про ліквідацію (розформування, переформування, скорочення) окремих родів військ, спеціальних військ, служб, закладів, установ, з'єднань, військових частин та підрозділів?

Чи мали (могли мати) негативні наслідки для обороноздатності держави та боєздатності Збройних Сил України рішення про продаж озброєння, військової техніки, ракет, боеприпасів, іншого військового майна як надлишкового?

Чи мали (могли мати) негативні наслідки для обороноздатності держави та боєздатності Збройних Сил України рішення про внесення змін до системи та порядку накопичення у запасі і обліку військовонавчених людських ресурсів та призову (поставки) мобілізаційних ресурсів до військ (сил) при мобілізації, а також про скорочення кількості військових комісаріатів та чисельності їх особового складу (зокрема військовослужбовців)?

Чи знаходяться у причинному та причинно-наслідковому зв'язку з настанням негативних наслідків для обороноздатності держави та боєздатності Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів військових формувань сектору безпеки і оборони дії (бездіяльність) посадових осіб при обґрунтуванні та прийнятті ними рішень у сфері оборони та безпеки України?

4. Повсякденне життя і службова діяльність військовослужбовців, працівників Міністерства оборони, Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів військових формувань сектору безпеки і оборони:

В яких службових взаємовідносинах перебували певні посадові особи органів військового управління, військових частин, установ,

організацій, військових навчальних закладів тощо на момент події (обставин), що підлягає дослідженню?

Які нормативно-правові акти (керівні документи) мали застосовуватися при плануванні та проведенні заходів повсякденного життя та службової діяльності (бойова підготовка, несення вартової служби, виконання господарчих робіт, дотримання вимог з охорони праці та пожежної безпеки тощо)?

Чи відповідали рішення та дії посадових осіб (командирів, начальників) вимогам нормативно-правових актів (керівних документів, покладених обов'язків)?

Які причини виникнення події, її наслідки, що підлягають дослідженню та чи могли посадові особи попередити настання події?

Чиї саме дії (бездіяльність) з організаційної та технічної точки зору знаходяться у прямому (безпосередньому) причинно-наслідковому зв'язку з настанням цієї події та її наслідками?

Перелік посилань

1. *Положення* про експертно-кваліфікаційні комісії та атестацію судових експертів: наказ Міністерства юстиції України від 03.03.2015 № 301/5/5.

2. *Про затвердження* Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень: наказ Міністерства юстиції України від 08.10.98 №53/5 (із змінами згідно з наказами Мінюсту України № 1950/5 від 26.12.2012, № 1350/5 від 27.07.2015, № 1420 від 26.04.2017).

ВОПРОСЫ АКТУАЛЬНОСТИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВЫХ ДОКУМЕНТОВ, РЕГЛАМЕНТИРУЮЩИХ ПРОВЕДЕНИЕ СУДЕБНЫХ ВОЕННЫХ ЭКСПЕРТИЗ

В. А. Савченко

А. В. Козлов

В статье проанализировано состояние нормативно-правовой базы, регламентирующей проведение судебной военной экспертизы.

Внесение изменений в «Положение о экспертно-квалификационных комиссиях и аттестацию судебных экспертов», утвержденное приказом Министерства юстиции Украины от 03.03.2015 № 301/5/5 и «Научно-методические рекомендации по вопросам подготовки и назначения судебных экспертиз и экспертных исследований», утвержденных приказом Министерства юстиции Украины от 08.10.1998 №53/5 (в редакции приказа Министерства юстиции Украины от 26.12.2012 №1950/5), позволяет адаптировать нормативно-правовую базу к современным угрозам, вызовам, рискам национальной безопасности в военной сфере, достичь евроатлантических стандартов, необходимых для приобретения членства в НАТО.

**ISSUES OF THE RELEVANCE OF REGULATORY DOCUMENTS
REGULATING THE CONDUCT OF FORENSIC MILITARY EXPERTISE**

**V. Savechko
A. Kozlov**

The article deals with the state of the regulatory framework regulating the conduct of forensic military expertise.

Amendments to the «Regulation on expert-qualification commissions and certification of forensic experts», approved by the order of the Ministry of Justice of Ukraine dated 03.03.2015 № 301/5/5 and «Scientific and methodological recommendations on the preparation and appointment of forensic examinations and expert studies», approved by the order of the Ministry of Justice of Ukraine dated 08.10.1998. № 53/5 (as amended by the order of the Ministry of Justice of Ukraine dated December 26, 2012, № 1950/5), it allows to adapt the legal and regulatory framework to modern threats, challenges, risks of national security in the military sphere, to achieve Euro-Atlantic standards required for NATO membership.